

LAGRÅDET

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2012-02-24

Närvarande: F.d. justitierådet Bo Svensson och f.d. regeringsrådet Leif Lindstam samt justitierådet Per Virdesten.

Soldatanställningar i Försvarmakten

Enligt en lagrådsremiss den 13 februari 2012 (Försvarsdepartementet) har regeringen beslutat att inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. Lag om vissa försvarsmaktsanställningar, och
2. Lag om ändring i semesterlagen (1977:480)

Förslaget har inför Lagrådet föredragits av ämnesrådet Cecilia Skjöldebrand

Förslaget föranleder följande yttrande av Lagrådet:

I lagrådsremissen föreslås en ny lag om vissa försvarsmaktsanställningar. De arbetstagare som omfattas av lagförslaget är gruppbefäl, soldater och sjömän. I lagen regleras Försvarmaktens möjlighet att anställa dessa personalkategorier samt därmed sammanhängande frågor.

Den nya lagen föreslås innehålla bestämmelser om hur gruppbefäl, soldater och sjömän ska anställas i Försvarmakten och om deras anställningsvillkor i olika hänseenden. Regleringen innebär i vissa delar avvikelser från vad som gäller enligt lagen (1982:80) om anställningsskydd (LAS), samtidigt som en hel del bestämmelser i den lagen ska gälla för de arbetstagare som anställs enligt den föreslagna lagen. Dessutom kommer ett antal bestämmelser i såväl den nya lagen som i LAS att vara dispositiva och alltså komma att omfattas av kollektivavtal.

Det främsta syftet med den föreslagna speciallagen synes vara att tillgodose Försvarmaktens behov av att kunna anställa gruppbefäl, soldater och sjömän på längre tidsbegränsade anställningar än vad det nuvarande regelsystemet tillåter. Detta torde emellertid kunna åstadkommas på olika sätt. En möjlighet är att som huvudregel låta LAS och de befintliga bestämmelserna på det statliga området gälla och komplettera dessa bestämmelser med de särregler som bedöms nödvändiga för att ge Försvarmakten möjligheten att tidsbegränsa anställningarna på lämpligt sätt. Detta skulle visserligen innebära att alla gruppbefäl, soldater och sjömän kanske inte skulle komma att anställas på exakt samma sätt, men samtidigt innebära färre särregler och vara mer i linje med hur bestämmelser om anställningsskydd brukar hanteras.

Lagrådet vill emellertid inte motsätta sig den valda lagstiftningstekniken och har därför inte något att erinra mot en speciallag som reglerar anställningarna av gruppbefäl, soldater och sjömän. Det innebär emellertid att regelsystemet blir otydligt och svårt att överblicka på grund av att de olika regelsystemen både är omfattande och griper in i varandra på ett svåröverskådligt sätt. Att den föreslagna speciallagen ska tillämpas tillsammans med LAS samt kollektivavtal i anslutning till dessa lagar skapar också risk för gränsdragnings – och tolkningsproblem vid tillämpningen, se även vad Lagrådet anför under 52 § om en särskild preskriptionsbestämmelse om skadestånd på grund av brott mot bestämmelserna om semester.

Förslaget till Lag om vissa försvarsmaktsanställningar

2 §

Rubriken närmast före 1 § lyder Lagens tillämpningsområde. Men 2 -5 §§ handlar inte om lagens tillämpningsområde. Lagrådet föreslår därför att det omedelbart före 2 § införs en rubrik som lyder: **Inledande bestämmelser.**

Lagrådet föreslår att 2 § förtydligas genom att ges följande lydelse:

Ett avtal som innebär att arbetstagares rättigheter enligt denna lag upphävs eller inskränks är ogiltigt i den delen. Det gäller dock inte kollektivavtal som avses i 3 §.

6 §

Lagrådet föreslår att ordet "tjänsteman" utmönstras genom att punkt 1 ges följande lydelse:

1. gruppbefäl, soldat och sjöman: en arbetstagare med tidsbegränsad militär anställning som inte är yrkes- eller reservofficerare,

I punkt 8 definieras återhämtningstid som tid då arbetstagaren inte ska tjänstgöra i en internationell insats. Av 38–40 §§ framgår att återhämtningstid är tiden mellan två internationella insatser. Definitionen är inte särskilt träffande, eftersom den omfattar också tid före en första internationell insats. Av 38–40 §§ framgår vad som ska gälla i fråga om återhämtningstid och definitionen kan därför avvaras här. Lagrådet föreslår att en motsvarighet till definitionen i stället tas upp i 38 §.

7 §

Enligt första stycket ska gruppbefäl, soldater och sjömän inte få anställas med stöd av någon annan lag än den föreslagna speciallagen. Det har under föredragningen upplysts att syftet med denna formulering endast är att föreskriva att Försvarsmakten inte får använda några andra lagregler som stöd för att tidsbegränsa anställningarna och att avsikten alltså inte är att i andra hänseenden reglera förutsättningarna för anställningarna. Detta innebär t.ex. att sedvanliga bedömningsgrunder vid anställning av arbetstagare hos staten som 4 § lagen (1994:260) om offentlig anställning ger uttryck för ska tillämpas. Lagrådet föreslår att paragrafen förtydligas genom att ges följande lydelse.

Anställningsavtal ska ingås för kontinuerlig tjänstgöring eller tidvis tjänstgöring och tidsbegränsas enligt denna lag.

9 §

Lagrådet föreslår att paragrafen förtydligas genom att ges följande lydelse:

Ett anställningsavtal ska omfatta minst sex år och högst åtta år. Den totala anställningstiden får uppgå till högst sexton år, varav högst tolv år som kontinuerligt tjänstgörande. Om en anställningstid på minst sex år skulle innebära att tidsgränsen för den totala anställningstiden överskrids, ska avtalet omfatta den tid som återstår av den tillåtna totala anställningstiden.

Första stycket hindrar inte avtal som omfattar kortare tid än sex år i de fall som anges i 10, 11 eller 12 §.

10 §

Lagrådet föreslår att andra stycket sista meningen i konsekvens med vad

Lagrådet föreslagit beträffande 9 § formuleras enligt följande:

Om en anställningstid på sex år skulle innebära att tidsgränsen enligt 9 § för den totala anställningstiden överskrids, ska avtalet omfatta den tid som återstår av den tillåtna totala anställningstiden.

12 §

Lagrådet föreslår att andra stycket i paragrafen förtydligas genom att ges

följande lydelse, jfr 6 § andra stycket LAS:

Vill inte Försvarmakten eller arbetstagaren att anställningen ska fortsätta efter det att prövotiden har löpt ut, ska besked om detta lämnas till motparten senast vid prövotidens utgång. Lämnas inte ett sådant besked, övergår provanställningen till en kontinuerlig eller tidvis anställning i enlighet med vad som avtalats vid anställningens ingående.

14 §

Lagrådet föreslår att första stycket förtydligas genom att ges följande lydelse:

Försvarmakten ska lämna skriftlig information till arbetstagaren om alla villkor som är av väsentlig betydelse för anställningsavtalet eller anställningsförhållandet, om anställningstiden är tre veckor eller mer. Informationen ska lämnas senast en månad efter det att anställningsavtalet har ingåtts. Om arbetstagaren ska avresa utomlands och vistas där längre tid än en månad, ska informationen lämnas före avresan.

19 §

Lagrådet föreslår att ordet "vad" utgår såsom överflödigt, att ett kommatecken infogas efter 18 §, att andra stycket förs samman med första stycket och att orden "avbryta ledigheten hos" ersätts med "återgå till".

22 §

Bestämmelserna i LAS ska, med vissa undantag som anges i 4 §, tillämpas även på anställningar som avses i den nu föreslagna lagen. Till de paragrafer i LAS som inte är undantagna och därför ska tillämpas hör 3, 25 och 27 §§. I dessa paragrafer finns hänvisningar till bestämmelser i andra paragrafer i LAS, vilka paragrafer är undantagna och därför inte ska tillämpas. Förslaget innebär att hänvisningarna till bestämmelser i dessa paragrafer ska ersättas med hänvisningar till bestämmelser i den nu föreslagna lagen.

Den valda tekniken gör bestämmelserna svårtillgängliga. Den enda antydning om vad det handlar om är rubriken "Företrädesrätt vid återanställning".

Lagrådet förordar att paragrafen utformas på följande sätt som bättre upplyser om vad saken gäller:

Vid tillämpningen av 25 § första stycket lagen om anställningsskydd ska med arbetstagare som anställts för begränsad tid enligt 5 § den lagen avses arbetstagare som anställts enligt 9–11 §§ denna lag.

Vid tillämpningen av 25 § andra stycket lagen om anställningsskydd ska med besked som avses i 15 § första stycket den lagen avses besked enligt 23 § denna lag.

Vid tillämpningen av 27 § första stycket lagen om anställningsskydd ska med besked som avses i 16 § andra stycket den lagen avses besked enligt 24 § andra stycket denna lag.

Vid tillämpningen av 3 § andra stycket lagen om anställningsskydd ska med besked enligt 15 § den lagen avses besked enligt 23 § denna lag.

23 §

Lagrådet föreslår att också en arbetstagare som är anställd enligt 11 § ska få besked om att anställningen inte kommer att fortsätta.

27 §

Lagrådet föreslår att andra stycket förtydligas genom att ges följande lydelse:

Arbetstagaren är skyldig att hålla sin civila arbetsgivare informerad om planerad tjänstgöring i Försvarmakten i den mån den påverkar arbetstagarens rätt till ledighet från sin civila anställning.

28 §

Lagrådet föreslår att andra stycket ges en lydelse som närmare ansluter till terminologin i första stycket och att paragrafen i övrigt förtydligas enligt följande:

En arbetstagare har rätt till hel ledighet från sin civila anställning under högst sex månader för att pröva en anställning som kontinuerligt eller tidvis tjänstgörande i Försvarmakten.

Rätt till ledighet enligt första stycket gäller endast en period hos samma arbetsgivare.

En arbetstagare har rätt till hel ledighet från sin civila anställning för tjänstgöring enligt 11 §.

30 §

Lagrådet föreslår att paragrafen förtydligas genom att ges följande lydelse:

En arbetstagare har rätt till hel ledighet från sin civila anställning för tidvis tjänstgöring i Försvarmakten enligt denna lag. Ledigheten får omfatta högst tolv månader i en följd, provtjänstgöring enligt 28 § första stycket oräknad.

Om det finns synnerliga skäl för det får Försvarmakten besluta att arbetstagaren ska ha rätt till en längre sammanhängande ledighet än tolv månader.

33 §

Lagrådet anser att det bör komma till tydligare uttryck i lagtexten att arbetsgivaren visserligen har rätt att senarelägga en ledighetsperiod i förhållande till vad arbetstagaren har begärt men att denna rätt är begränsad på så sätt att perioden inte får förläggas så att den börjar mer än tre månader efter det att arbetstagarens begäran om ledighet kom arbetsgivaren till handa. När en provanställning omedelbart övergår i en första tjänstgöringsperiod får arbetsgivaren inte senarelägga begärd ledighet för denna period.

I enlighet härmed föreslår Lagrådet att paragrafen ges följande lydelse:

Om en arbetstagare hos en civil arbetsgivare har begärt ledighet under en viss tid för provanställning enligt denna lag eller för den första tjänstgöringsperioden för tidvis tjänstgöring om denna inte inleds med en provanställning, får arbetsgivaren senarelägga ledighetsperioden, dock inte så att perioden inleds mer än tre månader efter det att arbetstagaren begärde ledigheten. En civil

arbetsgivare som beslutar att senarelägga ledigheten ska genast underrätta arbetstagaren om detta.

35 §

Lagrådet föreslår att paragrafen förtydligas genom att ges följande lydelse:

Om en arbetstagare begär eller tar i anspråk sin rätt till ledighet enligt denna lag och på grund av detta sägs upp eller avskedas från sin civila anställning, ska uppsägningen eller avskedandet ogiltigförklaras, om arbetstagaren begär det.

36 §

Lagrådet föreslår att orden "begäran eller" infogas omedelbart före "ledighet".

37 §

Lagrådet föreslår att paragrafen förtydligas genom att ges följande lydelse:

När den som är anställd som tidvis tjänstgörande i Försvarsmakten gör en förfrågan om eller söker arbete hos en civil arbetsgivare, får arbetsgivaren inte behandla henne eller honom sämre än vad som skulle ha varit fallet utan anställningen hos Försvarsmakten.

38–40 §§

I paragraferna finns bestämmelser om återhämtningstid. För alla arbetstagare som omfattas av lagen ska enligt 38 § gälla att de har rätt till återhämtningstid mellan internationella militära insatser. Den bestämmelsen bör förtydligas genom att definitionen i 6 § 8 av återhämtningstid flyttas till 38 § och infogas sist i paragrafen.

Beträffande arbetstagare som är anställda för kontinuerlig tjänstgöring ska tid för återhämtning bestämmas med hänsyn till vad som behövs i det enskilda fallet (39 § första stycket). Innan en sådan arbetstagare används för en ny internationell militär insats ska Försvarsmakten bedöma om tiden för återhämtning varit tillräcklig (39 § andra stycket första meningen). Andra meningen i stycket får förstås så att även om Försvarsmakten finner att tiden för återhämtning inte varit tillräcklig kan arbetstagaren sändas på en ny internationell insats, om det finns särskilda skäl. I författningskommentaren anges som exempel på särskilda skäl att det med kort varsel blir nödvändigt att

undsätta ett förband som befinner sig i en internationell insats och tid för utbildning inför insatsen saknas.

Beträffande en arbetstagare som är anställd som tidvis tjänstgörande ska tiden för återhämtning omfatta minst tolv månader (40 §).

Lagrådet föreslår att 38–40 §§ förtydligas och ges följande utformning:

38 §

En arbetstagare har rätt till behövlig återhämtningstid mellan internationella militära insatser. Under denna tid ska arbetstagaren inte tjänstgöra i en internationell militär insats.

39 §

En arbetstagare, som är anställd som kontinuerligt tjänstgörande och som varit utsänd på en internationell insats, får sändas på en ny sådan insats, först om Försvarmakten bedömer att tiden för återhämtning varit tillräcklig. Även om tiden för återhämtning inte bedöms som tillräcklig får en arbetstagare sändas på en ny insats, om det finns särskilda skäl för det.

40 §

Tid för återhämtning ska, för en arbetstagare som är anställd som tidvis tjänstgörande, omfatta minst tolv månader.

Sker tjänstgöring i Försvarmakten under sådan tid får den inte övertiga sex månader i följd.

Rubriken närmast efter 40 §

Semester för tidvis tjänstgörande arbetstagare behandlas i 41-47§§. Det bör komma till uttryck i rubriken närmast efter 40 §. Rubriken föreslås få följande lydelse: **Semester för tidvis tjänstgörande arbetstagare.**

Godtas detta förslag behöver 40-48 §§ inte innehålla någon upplysning om att paragrafen endast rör tidvis tjänstgörande arbetstagare.

41 §

Lagrådet föreslår att paragrafen förtydligas genom att ges följande lydelse:

Semester som en arbetstagare har tjänat in hos Försvarsmakten ska läggas ut under den civila anställningen, i den utsträckning som Försvarsmakten inte redan har lagt ut semestern för arbetstagaren. En civil arbetsgivare ska lägga ut sådan kvarvarande semester på samma sätt som om den hade tjänats in i den civila anställningen. Av de semesterdagar som läggs ut under ett visst semesterår ska de dagar med semesterlön som har tjänats in hos Försvarsmakten läggas ut först.

44 §

Lagrådet föreslår att paragrafen förtydligas genom att ges följande lydelse:

Den semester som en arbetstagare har tjänat in i sin civila anställning ska läggas ut hos Försvarsmakten, i den utsträckning som den civila arbetsgivaren inte redan har lagt ut semestern för arbetstagaren. Detta gäller dock inte när det arbete som utförs hos Försvarsmakten med hänsyn till förhållandena är så speciellt för verksamheten att skyldighet att lägga ut semester inte följer av Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/88/EG av den 4 november 2003 om arbetstidens förläggning i vissa avseenden.

Kvarvarande semester enligt första stycket ska läggas ut på samma sätt som om den hade tjänats in hos Försvarsmakten. Av de semesterdagar som läggs ut under ett visst semesterår ska de dagar med semesterlön som har tjänats in hos Försvarsmakten läggas ut först.

49 §

Lagrådet föreslår att första och andra styckena förs samman och att paragrafen ges följande lydelse:

Vid tvist om en uppsägnings eller ett avskedandes giltighet upphör inte anställningen på grund av uppsägningen eller avskedandet förrän tvisten slutligt avgjorts eller den avtalade anställningstiden har gått ut.

52 §

De materiella reglerna om semesterlön återfinns i semesterlagen. Det remitterade lagförslaget innehåller inga bestämmelser som reglerar semesterlönen. Ordet "semesterlön" kan därför utgå ur preskriptionsbestämmelsen.

Den föreslagna 52 § innehåller också en särskild preskriptionsbestämmelse om skadestånd på grund av brott mot bestämmelserna om semester i förevarande lag. Det kan inte uteslutas att krav på skadestånd kan uppkomma vid brott mot dessa bestämmelser. Sådana krav kommer då sannolikt att grundas även på

reglerna i semesterlagen, eftersom de materiella reglerna om semester huvudsakligen finns i den lagen. Om ingen särskild preskriptionsbestämmelse om skadestånd tas med i förevarande lag kommer preskriptionsbestämmelserna i medbestämmandelagen, enligt 53 § lagförslaget, att gälla i de delar skadeståndskravet gäller brott mot bestämmelser i förevarande lag. I en sådan situation skulle det vara olämpligt att olika preskriptionsbestämmelser gäller för olika delar av talan om skadestånd. Av det skälet finner Lagrådet att det är lämpligt att behålla den särskilda preskriptionsbestämmelsen för skadeståndskrav som grundas på semesterbestämmelserna i den nya lagen.

I enlighet härmed föreslår Lagrådet att paragrafen ges följande lydelse:

En arbetstagares talan om skadestånd på grund av brott mot semesterreglerna i denna lag, ska väckas inom två år från utgången av det semesterår då arbetstagaren enligt lagen skulle ha fått den förmån som saken gäller.

54 §

Lagrrådet föreslår att paragrafen förtydligas genom att ges följande lydelse:

I fall som avses i 51, 52 eller 53 § är rätten till förhandling eller talan förlorad, om förhandling inte begärs eller talan inte väcks inom föreskriven tid.

Rubriken närmast före 55 §

Lagrrådet föreslår att rubriken ändras till **Överklagandeförbud**

55 §

Lagrrådet föreslår att orden "i fråga" infogas omedelbart före "om".

Rubriken närmast före 56 §

Lagrrådet föreslår att rubriken ändras till **Rättegång.**

Övergångsbestämmelser

Det remitterade förslaget innehåller inte några övergångsbestämmelser. Det finns emellertid redan idag gruppbefäl, soldater och sjömän som har anställts av

Försvarsmakten med stöd av kollektivavtal. Vid föredragningen har upplysts att dessa kollektivavtal inte står i strid med det remitterade lagförslaget och att någon övergångsbestämmelse därför inte behövs..

Förslaget till lag om ändring i semesterlagen

Lagrådet lämnar förslaget utan erinran.